

BUTLLETÍ del GRUP d'ESTUDIS SITGETANS

Any XXXI

Maig del 2006

Nº 117

Sitges: turisme i identitat local*

Antoni Sella i Montserrat

Turisme i antropologia

La ciència i l'estudi, com és lògic, sempre triguen a adaptar-se a les novetats. Als antropòlegs els costà molt entendre el turisme com un element influent i important en els processos de construcció de les identitats. Louis Turner i John Ash, dos dels antropòlegs que primer giraren la mirada vers el turisme, digueren d'ell, el 1976, que era l'enemic de la autenticitat i de la identitat cultural. És a finals de la dècada dels vuitanta, amb l'eclosió dels estudis relacionats amb les identitats, que, per primera vegada, l'antropologia introdueix el turisme com un element culturalment constructor i no, únicament, com un factor exterminador d'unes cultures i mirades com atemporals. I finalment, sembla que els antropòlegs s'han rendit a l'evidència que allà on arriben ells arriben també els turistes i que l'antropologia forma part de la matèria turística i el turisme esdevé una constant cada cop més freqüent en qualsevol treball antropològic.

És a partir d'aquí que, modestament, un dia que deuria estar avorrit, em vaig preguntar: Quina influència pot haver tingut el turisme en la definició de la identitat local sitgetana? Alguna n'hi havia d'haver, perquè convivim amb ell des d'antic. És cert que el gran *tour* del segle XVIII no incloïa la nostra blanca vila, però si que des de la segona meitat del segle XIX estem acostumats a conviure amb forasters. De fet, els sitgetans hem estat amfitrions de totes les tipologies de turisme i de turistes que han existit: des de la dècada de 1860 els clàssics estiuejants

burgesos i capitalins, fonamentalment de Barcelona, els anys 20 i 30 del segle passat el turisme internacional i d'elit, el 1952 arranca amb força a casa nostra el turisme de masses i, darrerament, l'anomenat turisme professional, que és, entre d'altres, el de congressos.

El turisme ha estat, doncs, un dels grans motors de la nostra economia, ha condicionat una part important del nostre urbanisme i, de la mateixa manera que ha incidit en la nostra vida material i social, també s'ha d'haver escolat, per alguna esclatxa, en la nostra reflexió intel·lectual i la nostra identitat. Fem-hi una ullada.

* Aquest text correspon a la conferència dita al Grup d'Estudis Sitgetans l'1 d'octubre de 2005.

La construcció de la identitat local

Un repàs per la literatura escrita pels sitgetans sobre el seu poble ens permet encadenar un conjunt de frases que forgen la seva identitat. El resum del discurs és el següent: 'Sitges és una antiga població marinera, de pescadors i americanos, pionera del turisme a la costa catalana, una població mediterrània i oberta, beneïda per un clima benigne i una lluminositat exemplar. Sitges és un marc incomparable on la gent és hospitalària i emprenedora, amant de la tradició i orgullosa del seu passat. Sitges és una vila singular, cosmopolita i integradora, de profundes arrels culturals i permanents activitats festives. Sitges és la capital espiritual del modernisme català, una vila amb caràcter propi i també un poble connectat amb el món'. Aquest és, en resum, el compendi d'afirmacions amb les quals ens definim, i ja veiem que, d'entrada, el turisme hi es present.

De fet, com a mínim, des de 1877 els sitgetans ens estem definint pensant en els estiuejants. El turisme serà conceptualitzat des dels seus inicis com un factor positiu i de progrés: contribueix al sosteniment econòmic, dóna categoria a la vila i la projecta a l'exterior. Des dels seus inicis existeix una preocupació perquè els forasters no vegin defraudades les seves expectatives i per procurar que Sitges estigui a l'alçada del que les classes adinerades demanen.

A la *Revista Suburense*, en un article del 2 de setembre de 1877 dedicat a cantar les excel·lències que suposarà l'arribada del ferrocarril, podem llegir: "*Este movimiento se debería sólo al número de habitantes y para nada a las circunstancias especialísimas que concurren en nuestra población de pintoresca situación topográfica, magnífico clima, y dotada de una playa que por su declive lento y uniforme y por la limpieza y finura de su fondo, es de las más cómodas para tomar baños, todo lo cual, unido al esmerado aseo de nuestros compatriotas y sus moradas, y a la afabilidad que les es propia, son otros tantos motivos poderosos que atraerán considerable número de forasteros a veranear, ocupando multitud de habitaciones desiertas a consecuencia de las discordias civiles que han cubierto de sangre y ruinas el suelo de la nación*".

Segurament, aquest és el primer text en el qual, a més de confiar en les bondats del procés, es presenta una imatge específicament pensada per als turismes. La citació sobre la pulcritud dels nostres compatriotes i la seva afabilitat contrasta vivament amb les denúncies que des de mateix setmanari es feien i les queixes que provocava el fet que, en absència de clavegueram, a qualsevol hora del dia els veïns buidessin els seus orinals al carrer. La *Revista Suburense* es va caracteritzar per un marcat pessimisme en la seva línia editorial. La confiança que es desprèn del text en qüestió no con-

corda amb la idea que el seu director, Rafael Costa, tenia sobre els avenços de Sitges, tal com es reflectia en l'edició del 3 de juny de 1877: "*Si pasas una tarde de fuerte brisa por el camino del Vinyet, y aplicas el oído en el poste que sostiene el alambre, oirás singular trepidación: es el ruido lejano de un mundo industrial y fabril, lleno de movimiento y de vida, ruido que se produce en la otra parte de aquellos cerros, que se transmite por encima de nuestras cabezas y llega a nosotros como ininteligible rumor*".

Per això resulta encara més significativa aquella apreciació positiva. És un exemple, potser el primer, de com el turisme influirà en la pròpia construcció de la identitat de Sitges, en aquesta visió col·lectiva que agafarà naturalesa de discurs oficial i que, com hem vist, amb els anys triomfarà absolutament.

M'agrada citar la *Revista Suburense* perquè és el nostre primer periòdic. La premsa té una gran importància com a font d'informació per estudiar la configuració de les identitats col·lectives i, en aquest sentit, crec que resulta significatiu i important poder dir que ja en el primer diari que va aparèixer a Sitges, el 1877, hi havia un interès viu i una preocupació gran per l'opinió que els forasters podien tenir de nosaltres. Fins al punt que aquesta opinió era l'excusa per exigir millores i la presència d'estiuejants quedava fixada com una marca diferencial que exigia dels sitgetans un comportament i unes actituds que podien no ser necessàries en altres pobles però que resultaven indispensables en la nostra col·lectivitat, precisament perquè d'ella també en formaven part els estiuejant.

És molt interessant analitzar el procés de canvi que coneix la platja de Sitges i tot el sector conegut com a Baix-a-mar. És un procés llarg, que s'inicià el 1846, amb la creació de la Ribera, i no finalitzarà fins la dècada dels seixanta o setanta del segle XX. Un procés lent que farà canviar la imatge i el concepte de la primera línia de mar, perquè d'ésser la porta del darrere de la vila, l'espai destinat a la indústria -els filats, les botes, el calçat, la pesca o el transport-, passarà, gràcies al turisme, a esdevenir la porta principal, la tarja de presentació i el lloc de lleure per excel·lència.

Però aquesta transformació no es farà sense contradiccions ni problemes, com recull la mateixa *Revista Suburense*, per exemple, el 4 de març de 1877, en aquesta nota: "*Llamamos la atención del Señor Alcalde hacia el abuso que se viene cometiendo estendiendo redes de pescar en el Paseo de la Ribera. Hace pocos días esto ocasionó un serio altercado entre un caballero amigo nuestro y un marinero, el cual pocos momentos antes había insultado una señora anciana por el inocente hecho de que paseando con sus dos nietecitas, éstas jugando habían pisado algo las redes estendidas*".

La Ribera de Sitges en el pas entre els segles XIX i XX

*Desde luego. Mas, recójala o no, ella busca su vía y se vive a sí misma, para decirlo así. Sitges és un cuadro. Es una música. Es un poema. Es uno de los pilares de la Mente y la Naturaleza”.*¹

Emerencià Roig i Raventós, el 1934, iniciava el seu *Sitges dels nostres avis* dient: “*Quan els nostres avantpassats van fundar Sitges, cal reconèixer que van triar un lloc esplèndid a la costa de ponent y al final de les costes de Garraf. Posaren els ciments de la població a la vora del mar, per poder gaudir-la en tota la seva extensió, grandiositat i*

a lo largo del mismo.” No és la primera vegada que cito aquest text, però ho faig perquè em sembla molt significatiu. La platja de Sitges, a diferència de la majoria de platges del país, ja era, en aquell temps, lloc d’esbarjo i comptava amb un passeig freqüentat per persones ocioses, dit en el bon sentit de la paraula.

Aquest fet és un element de modernitat important, com anys després, el 1895, ho seria la conversió de l’antic cafè Continental en una cerveseria, seguint la moda europea del moment. El turisme ha estat sempre un argument per reclamar millores. El 24 de juny de 1877, la *Revista Suburense* recollia aquesta preocupació: “*Bueno fuera que se diera una mirada de compasión al paseo convertido en casi un yermo. ¿Qué dirán los forasteros que ya empiezan a visitarnos?*”

Em sembla que tots estarem d’acord que la bellesa del nostre paisatge i la bondat del nostre clima formen elements principals de la definició de la nostra identitat. És el primer que diem quan fem la nostra carta de presentació: Sitges es troba situat en un lloc privilegiat. Deixeu-me citar-ne alguns exemples extrets de la literatura i dels nostres llibres d’història. A principis de segle XX, l’escriptor Diego Ruiz declamava: “*Un medio así tiende al arte. Inevitablemente. Importa, en el fondo, mucho que el hombre recoja la tendencia.*

bellesa. També la bastiren al peu de les muntanyes de la banda nord, que, privant-la dels vents freds, li oferien un clima benigne i privilegiat i al mateix temps alenades de farigola, espígol i romaní, que encatífaven aquelles serralades”.²

Després de la darrera guerra civil espanyola, en plena autarquia, el periodista César González Ruano, fixava les seves reflexions en una petita guia literaria de Sitges titulada *Huésped del Mar*: “*La vida viajera me ha hecho conocer los puntos más estratégicos de Europa para el snobismo y para el refugio. Pocos superarán las condiciones naturales de este privilegiado rincón de Cataluña. El mar colabora con la arquitectura. Todo es armonioso, latinamente inteligente, apasionadamente geométrico. De Grecia a las costa de Sitges se cuentan en oro de sol las millas prodigiosas. Es lógico que esta sea tierra de pintores. Todas las líneas de Sitges son un puro gozo del volumen, una bendición del color*”.³

El 1986, Blai Fontanals escrivia els següents paràgrafs en la seva introducció a una història de Sitges per a nens: “*El nostre poble és aquell on hem nascut, on vivim i on reposen els nostres avantpassats, és el bocí de món que sempre ha de gaudir de la nostra més fervent estimació. Als sitgetans, la història ens ha honrat*

¹ Diego RUIZ: *Blanco refugio. Guia espiritual de Sitges*. Barcelona (Ed. Dieste) 1913, p. 34

² Emerencià ROIG: *Sitges dels nostres avis*, Sitges (GES) 1994 (reedició), pag. 17.

³ César GONZÁLEZ RUANO: *Huésped del mar (Noticia y sueño de Sitges)*, Sitges (La Xarmada) 1945, pag. 158

⁴ Blai FONTANALS: *Petita història de Sitges*, Sitges (Ajunt. de Sitges / Inst. d’Estudis Penedesencs) 1987, pag. 9.

⁵ David JOU I ANDREU: *Els sitgetans a Amèrica i diccionari d’americanos*, Sitges (GES) 1994, pag. 20.

amb el plaer de fer-nos fills d'aquesta terra, pel que podem ben bé dir que vàrem néixer amb bon peu; la resta ens ho hem de fer nosaltres"⁴.

Més recentment, en un llibre d'autor sitgetà sobre l'emigració, podem llegir: "*Aquestes descripcions de Sitges explicarien ben poca cosa si no es té en compte la situació topogràfica i geogràfica de la vila, circumstància que pels seu característic atractiu ha influït de manera decisiva en el seu procés històric, econòmic, demogràfic i cultural*"⁵.

El paisatge

Tots coincidirem, almenys ara, que la perla de la nostra geografia és la primera línia de mar: el Baluard, amb l'església, la Fragata, la Ribera i el passeig Marítim. Allò que el 1993, quan els rebomboris provocats pel projecte d'un aparcament soterrani a la Fragata, batejàrem com la postal. Repassem-la, perquè concentra algunes de les peces més importants que defineixen la nostra identitat, i fixem-nos en quins dels seus elements es troben lligats al turisme:

Les escales de la Punta, inaugurades el 1900, es feren gràcies a una subscripció popular, a iniciativa de *L'Eco de Sitges* i amb un propòsit molt concret: que l'element més singular del poble, l'església, disposés d'unes escales dignes i d'acord amb el que els forasters esperaven trobar en una població d'anomenada com era Sitges. El 1900 també es va començar a projectar la construcció de xalets al final del passeig de la Ribera. La intenció del promotor, Bernardo Fernández, era llogar-los o vendre'ls als estiuejants. Finalment, el projecte es va dur a terme l'any 1908 i amb èxit. Un any després, Bernardo Fernández va demanar permís per edificar cinc cases més, totes elles de planta baixa i pis i un cert aire senyorial, lluny de l'arquitectura blanca dels mariners i els pescadors.

Cronològicament, després de l'església, la Fragata, la Ribera i la platja, el passeig Marítim, situat entre l'avinguda Sofia i l'Hotel Terramar, és el cinquè element que s'incorpora a la postal identitària que els sitgetans s'oposaren a veure canviada l'any 1993. El passeig Marítim va projectar-se el 1918, essent alcalde de Sitges Bonaventura Julià, i l'any següent va aconseguir-se la preceptiva autorització del ministeri d'Obres Públiques. Però l'impulsor definitiu de l'obra i qui va fer-la realitat fou l'alcalde Pau Barrabeitg, el qual, el 1926, aconseguí inaugurar-ne el primer tram. Fent honor a la causa que havia motivat la seva construcció, fou batejat amb el nom d'avinguda del Turisme. Un any després va obrir-se la segona fase, entre el passeig del Doctor Benaprès i l'actual hotel Terramar, establint

uns límits que perdurarien fins al 1994, quan el passeig es prolongà un centenar de metres cap a ponent.

També fou el renom de Sitges el que portà Francesc Armengol a projectar la urbanització de Terramar, a partir de 1918. Terramar, la primera ciutat jardí de la península que seguia el model urbanístic anglès és avui una part important de la nostra identitat, amb l'hotel, les antigues cases d'estiuejants i el camp de golf.

La resta dels elements que falten fixar en aquesta fotografia de la postal ja són posteriors a 1939. Si bé la construcció d'espigons començà per una qüestió, diguem-ne, de seguretat, la seva continuació i la preocupació per la manca de sorra té una clara vinculació amb el turisme. L'any 1960, l'ajuntament aconseguí ampliar el passeig de la Ribera. Guanyant terreny a la platja, el nou passeig comença ara sota l'església, a l'espai de la Fragata. A partir del carrer de Sant Pau, on s'iniciava el primer passeig realitzat el 1846, s'amplia l'espai destinat a passeig.

Són només quatre pinzellades, no hi ha temps per a més, però em sembla que resulten il·lustratives de la influència que el turisme ha tingut i té en la construcció material de Sitges i en la construcció ideològica del nostre discurs identitari.

Els que ens han vist

Acabo de parlar de paisatge i m'agradaria endinsar-me una mica en la història, el segon element sobre el qual hem construït la nostra identitat. Hi ha un fet important: l'atenció que des de finals del segle XIX, des del maridatge de la vila amb Rusinyol, Sitges ha despertat en autors foranis, ha fet que nosaltres mateixos ens esforcèssim a posar en valor allò que els altres ens han vist i elogiat.

La importància de la mirada forana ja la va copsar un home discutible, però perspicax i agut, com el periodista César González Ruano, home de costums específiques, sobretot perquè en públic, a la terrassa del Xiringuito, era capaç de barrejar un cafè amb llet amb una llauna de cloïsses. Parlant de Sitges i Rusinyol, va escriure a *Huesped del Mar*, el 1945: "*Rusinyol tenía ya un refugio en Sitges. La importancia de este hecho quizá ni él mismo lo calculó jamás. Se la habían de dar los otros. Los sitgesanos tardaron algo. No eran tiempos aquellos -ni éstos tampoco- en el que el hecho de que un artista viniera a vivir a esta villa, ni a ninguna de España, preocupara favorablemente ni enorgulleciera a los adormilados jugadores de cartas o a los honrados rentistas con hernia y bragero*".⁶

La lectura d'aquest llibre de González Ruano també ens permet establir una altra constatació important per

⁶ César GONZÁLEZ RUANO: *Huesped del mar (Noticia y sueño de Sitges)*, Sitges (La Xarmada) 1945, pag. 79.

**Rusinyol a la seva vellesa
dibuixat per Ramon Casas**

a la construcció de la nostra identitat: pensem que som una població eminentment cultural i ho som, essencialment, universalment, a partir de l'aterratge de Rusinyol, encara que hi hagués un pòsit anterior. Doncs bé, també és Rusinyol qui ens obre al turisme, malgrat que ja existís una atracció de forasters notabilíssima. Com va escriure el periodista castellà: "*Aquellos tres hombres: Rusiñol, Casas y Utrillo, formaron el ambiente de Sitges. Esto es indudable. Airearon con su bohemia dorada, convencional en lo económico, pero efectiva en cuanto a postura social, el parado limbo de la villa, alentaron la artesanía no sólo de Sitges sino de la comarca entera, inventaron una vida literaria y artística, popularizaron en nombre de Sitges en*

*España y fuera de España, lanzaron la villa a la comunicación, atraieron el primer turismo y la proporcionaron una conciencia de lícito orgullo que luego, por méritos propios, ha ampliado Sitges"*⁷. És un exemple més de com el turisme està incrustat en la nostra pròpia història i en la definició de la nostra identitat.

A l'hora de parlar de la nostra identitat i la nostra història, hi ha dos llibres que hem de citar perquè són les dues obres que més ens han influenciat en la construcció del nostre discurs sobre el que volem ser. Em refereixo al *Sitges dels nostres avis*, d'Emerencià Roig i Raventós⁸, publicat el 1934, i al *Llibre de Sitges*⁹ de Ramon Planes que va veure la llum el 1952. Les dates de publicació són importants. Es tracta de dos moments diferents però que comparteixen un fet en comú: el turisme està en alça a Sitges i modifica el present.

Emerencià s'ho mira amb nostàlgia, com a persona que viu fora de la població i cerca preservar les essències. Planes, en canvi, tot i que el llibre va tenir una llarga gestació i, probablement començà a escriure's o a pensar-se abans de 1945, fa un esforç per incorporar el turisme com un element positiu i de modernitat. Per això parla amb molta llibertat de les aportacions dels forasters i de com, a partir d'un magma local, l'aparició de gent de fora féu possible que Sitges esdevingués un espai irrepetible i una societat singular.

No puc allargar-me en aquest aspecte. Només repetir que la valoració externa ens ha marcat a l'hora de definir-nos. Ventura Sella féu, en aquest sentit, una bona selecció de textos al llibre *Sitges o la celebració*¹⁰ i a ell em remeto per pensar què ha suposat per a nosaltres que J. V. Foix, Josep Carner, Camilo José Cela, Joaquín Calvo Sotelo o Josep Maria de Sagarra cantessin les meravelles del nostre poble.

Les nostres festes

Hem passat pel paisatge i, de puntetes, per la història. Són dos dels tres elements bàsics sobre els quals hem construït la nostra identitat. El tercer són les festes populars, on la intervenció dels forasters i dels estiuejants va ésser decisiva, en un moment determinat, per assegurar-ne la permanència. Més encara, el turisme ha fet que algunes de les nostres celebracions festives tin-

⁷ César GONZÁLEZ RUANO: *Huésped del mar (Noticia y sueño de Sitges)*, Sitges (La Xarmada) 1945, pag. 80.

⁸ Emerencià ROIG: *Sitges dels nostres avis*, Sitges (GES) 1994 (reedició).

⁹ Ramon PLANES: *Llibre de Sitges*, Sitges (GES) 2004 (reedició).

¹⁰ Josep M. CARANDELL, Jean Marie PULM, Ventura SELLA: *Sitges o la celebració*, Sitges (Patronat municipal de Turisme / Lunweg Editores), 1991 pag. 11 ss.

¹¹ Aquesta idea la trobem reflectida en tots els programes i en tota la literatura actual sobre la festa. La festa major i el folklore són també un dels principals camps d'estudi dels historiadors locals. Els sumaris de la revista municipal *La Xarmada*, editada des de 1995, en són un exemple eloqüent, com la pròpia revista, que port per subtítol: *Revista de cultura i tradicions populars*.

guessin origen, continuïtat o brillantor.

Les festes populars i les manifestacions folklòriques acostumen a ser enteses com un baròmetre per a quantificar i avaluar la pervivència de les tradicions i l'arrelament dels sentiments populars ¹¹. Un poble que conserva els seus balls i entremesos, que manté viva la flama del folklore, és un poble conscient del seu passat i amant de la tradició, una col·lectivitat que pot ser identificada fàcilment.

Els sitgetans es consideren una comunitat rica en manifestacions populars i que ofereix activitats festives tot l'any. Les nostres festes són enteses com la màxima manifestació de la nostra identitat. En concret, la festa major, celebrada els dies 23 i 24 d'agost, ha esdevingut la màxima expressió del sitgetanisme i un símbol d'identitat local. Participar de la festa és quasi una obligació i formar part dels balls i entremesos un honor.

Però la festa major, tot i ser la principal, no és l'única. Cal anomenar, també, la festa de santa Tecla, copatrona de la població i que és una rèplica en petit de la festa major, festivitat de Corpus, amb les catifes de flors als carrers i l'exposició de clavells, la festa de la verema i el ral·li internacional de cotxes d'època. Si bé aquest darrer no està catalogat com a festa popular, sí que forma part del conjunt de celebracions i activitats que singularitzen Sitges, igual com succeeix amb els festivals internacionals de cinema i de teatre, el Sitges Teatre Internacional i el Festival Internacional de Cinema de Catalunya.

No és aquest el lloc per a fer una descripció detallada de les festes locals, però sí que ens proposem fer una mirada sobre l'estructura i l'evolució que ha tingut la més important de totes, la festa major. La festa major i la seva organització generen llargues converses i disputes. No cal dir que qualsevol canvi, per mínim que sigui, causa enfrontaments i crítiques, malgrat que els canvis es facin invocant la puresa de la festa.

I la festa major ha conegut nombrosos canvis, tant en la seva estructura com en la valoració que els ciutadans n'han fet. Com és lògic, qualsevol explicació sobre la festa major, ja sigui en els periòdics locals, en escrits particulars o en documents oficials, generalment ens parla en tons elogiosos i d'afalac dels actes. Però, precisament la valoració col·lectiva de la festa ha estat on hi ha hagut una major transformació.

Avui resulta inconcebible la proposta que dos regidors feren l'any 1902 per eixugar el dèficit de l'ajuntament: suprimir els balls populars de la festa major. Les dificultats econòmiques havien estat una de les

característiques recurrents de l'organització de la festa, fins el punt de convertir-la en un fet empipador. En un dels treballs més documentats sobre la festa sitgetana podem llegir que ja "el 1869 és detectat un acord municipal prou significatiu, el qual, a més de revelar la manca de recursos econòmics públics, denota un cert desinterès per part de la municipalitat en l'organització de la Festa, actitud aquesta ja palesada també en altres llocs, a causa de nombrosos i prioritaris problemes propis d'aquests crítics anys" ¹². Finalment, aquell any la festa va celebrar-se gràcies a alguns veïns.

A partir de 1871, els problemes econòmics intentaren pal·liar-se, que no solucionar-se, amb subscripcions populars. Però els problemes continuaren. El 1910, després de diversos intents, l'ajuntament va decidir crea una *Comisión Mixta de Festejos y Atracción de Forasteros* amb la intenció de donar impuls a la celebració de les festes locals. La comissió estava formada per l'alcalde i els membres de la comissió de govern i pels presidents de les principals entitats del poble i alguns veïns a títol particular. Però la comissió només serví per palesar el desinterès general de les entitats, més preocupades en l'organització dels seus actes que dels de la festa en general. La comissió fou un fracàs, com constata Joan Josep Rocha: "Aquest desinterès per part de diverses entitat de la vila és constatat textualment a l'acte de la sessió municipal de data 14 de gener de 1916, i fou el factor determinant que provocà la constitució d'una associació anomenada també d'Atracció de Forasters, en substitució d'aquella homònima comissió" ¹³.

Finalment, el 1920, l'ajuntament decidí encarregar a l'associació *Atracción de Forasteros* l'organització de tota la festa major. Una nova comissió específica presidida pel president de l'esmentada associació serà l'encarregada de tirar endavant els preparatius de la festa. I és precisament en aquesta època quan, segons Blai Fontanals, un dels historiadors de la festa i participant com a cap de colla d'una part dels músics, la festa major coneix millores: "Pels volts dels anys vint es comencen a potenciar les nostres festes populars, que fins aquests moment havien estat un xic oblidades" ¹⁴.

Les dificultats econòmiques, però, continuaven existint i el 1931, després de comprovar el desinterès de les entitats locals, l'ajuntament arribà a una dràstica solució, com diu el setmanari *El Eco de Sitges*, el 12 de juliol: "Dada cuenta del resultado negativo de la convocatoria del pasado domingo, en la cual las sociedades reunidas escusaron emprender la Fiesta Mayor,

¹² Joan Josep ROCHA I SERRA: *La Festa Major de Sitges*, Sitges (GES) 1997, pag. 49.

¹³ Joan Josep ROCHA I SERRA: *La Festa Major de Sitges*, Sitges (GES) 1997, pag. 52.

¹⁴ Blai FONTANALS: *Petita història de Sitges*, Sitges (Ajunt. de Sitges / Inst. d'Est. Penèdesencs) 1987, pag. 70.

armóse una discusión intermi-
nabile, interviniendo la casi
totalidad de los concejales,
para, en definitiva, desenten-
derse el Municipio de su orga-
nización, limitándose a su
apoyo moral y económico a
quien emprenda los festejos
tradicionales”.

Una vegada més, la
*Sociedad de Atracción de
Forasteros* no va permetre que
la sang arribés al riu i s’oferí
per organitzar la festa, si dis-
posava d’un cert suport eco-
nòmic per part de l’ajunta-
ment, i així fou. Sembla que
l’experiència resultà satisfac-
tòria: l’any següent, l’ajunta-
ment va convocar la *Sociedad*

de Atracción de Forasteros i a la societat Foment de
Sitges per arribar a un acord en virtut del qual aquestes
dues entitats s’encarregarien d’organitzar la festa major
¹⁵. L’acord no fou possible ja que en prohibir-se durant
la república la celebració dels oficis litúrgics als
carrers, les dues entitats declinaren l’oferiment. Però el
1934, les gestions realitzades per part de les dues enti-
tats permeteren que els balls prenguessin part dels actes
cívics de la festa major. Així va continuar l’organitza-
ció de la festa, fins a la guerra civil, el 1936.

Després de la guerra, l’ajuntament va crear una
comissió de festes encarregada de l’organització.
L’esperit de la *Sociedad de Atracción de Forasteros*
continuava vigent. El seu president fou, també, un dels
presidents d’aquesta comissió de festes. I de la idea que
els ajuntaments de la postguerra tingueren de les festes
populars ens parla aquest paràgraf, procedent del llibre
d’actes de l’ajuntament en la sessió celebrada el 16 de
juliol de 1942: “*Por acuerdo unánime de todos los pre-
sentes se acuerda delegar en Don José Vidal Vidal,
segundo teniente de alcalde, para que organice la cele-
bración de los actos de la próxima Fiesta Mayor de
acuerdo con lo que requiere la categoría turística de
Sitges en concordancia de las disponibilidades al efec-
to cuya recaudación asimismo llevará a cabo*”.

D’altra banda, el règim de Franco fou un gran men-
tor i promotor dels balls regionals, entesos com espec-
tacle. Les seccions locals de Falange, a través de la
Sección Femenina i els grups de *Coros y Danzas*, rebe-
ren ajudes per a portar als escenaris bona part dels
entremesos i balls populars. A Sitges, aquesta secció de

la Falange fou molt activa. Alguns dels seus dirigents
formarien part, el 1977, del nucli fundador de
l’Agrupació de Balls Populars de Sitges, entitat marca-
dament catalanista i amb una concepció molt diferent
de què eren i què representaven els balls populars.

Tenim, també, altres elements que ens parlen de les
valoracions i de l’evolució en la consideració que ha
existit en tot allò referent als balls populars. Després
de la guerra civil -com també abans- la majoria dels parti-
cipants en els balls són d’extracció social baixa, prefe-
rentment obrers. Fins a finals dels anys setanta, una
gran part del les colles dels balls populars estarà inte-
grada per immigrants. La majoria d’aquests partici-
pants rebia una compensació, en diners o en espècies.
Tots aquests grups es caracteritzaven per la falta d’or-
ganització. Molts només es veien d’any en any i amb
prou feines assajaven alguns dies. La seva presència es
donava per entesa i no se’ls acostumava a convocar.
Era freqüent que al darrer moment, algun dels caps de
colla busqués desesperadament algú que volgués ocu-
par una plaça que, de cop i volta, havia quedat buida.

A partir de mitjans dels anys seixanta, la festa major
resultava ja més lluida. En un món local marcat per l’o-
bertura que va suposar el turisme i pel discurs retòric
del franquisme, el retorn als orígens agafa una gran
força. El procés de recuperació de festes col·lectives
que en general va viure la societat espanyola fou pro-
mogut pels ajuntaments democràtics, es va avançar a
Sitges uns anys. Va començar a existir un desig col·lec-
tiu de participar en els balls populars i el 1977 es va
crear l’Agrupació de Balls Populars. S’estructurava

¹⁵ Joan Josep ROCHA I SERRA: *La Festa Major de Sitges*, Sitges (GES) 1997, pag. 53.

així un procés d'entronització dels balls populars, que avui encara dura.

Final

El turisme projecta imatges determinades sobre llocs concrets. La creació d'una imatge idíl·lica del món rural, la invenció de la vida al camp, del contacte amb la natura i els beneficis que aporta, corre paral·lela al procés de concentració urbana i es materialitza en una forma determinada de la qual, per exemple, són absents els sorolls i el treball. El turisme crea estereotips i els alimenta. Quina incidència té sobre la pròpia conceptualització el coneixement de la imatge que han creat els altres?: això és el que he intentat esbossar.

La recerca d'una autenticitat i una singularitat autòctona, potser inicialment imaginada pels turistes, pot haver portat, per exemple, a la creació de singularitats que, amb el temps, acaben per ser considerades tradicions definidores de la identitat d'un determinat col·lectiu, en tant que aquest les ha adoptades com a tals. El que fa dues o tres generacions va néixer com un producte creat per als forasters, o motivat per ells, pot acabar convertint-se en un element decididament autèntic, que avui s'utilitza —no sense discussions sobre el perill que corre l'autenticitat— per atraure turistes.

El problema principal que ha d'aclarir l'antropologia

és, precisament, el de quins són els seus límits. El turisme impregna tot el que toca, però fins a quin punt és el responsable, i en quin grau ho és, dels tots els canvis culturals que es produeixen? Els antropòlegs han arribat a un consens per a afirmar que els efectes del turisme no poden ser mai considerats com a factors únics d'un canvi sociocultural, però sí que sempre han de ser tinguts en compte en aquelles zones que es veuen o s'han vist influenciades pel turisme d'una manera directa o indirecta. També hi ha acord a delimitar tres grans àmbits on el turisme exerceix la seva influència transformadora: l'economia, l'entorn físic i el sistema sociocultural. I que és aquest darrer impacte el que resulta més difícil de determinar, ja que es produeix de manera molt més lenta que no els anteriors.

Jo he intentat esbossar, de manera ràpida i potser precipitada, com es pot aplicar tot això al cas concret de Sitges. Penso, sincerament, que el nostre poble i la seva història poden aportar alguna reflexió interessant i permetre un treball pioner en aquest terreny, perquè fa molts anys que hi estem posats. Evidentment, i per acabar, no puc deixar de pensar que alguna singularitat ben pròpia devem tenir com a protagonistes de la història que portem darrere i també tinc el convenciment que, tal com hem fet fins ara, també serem capaços de protagonitzar el nostre futur.

EL GRUP D'ESTUDIS SITGETANS

TREBALLA DES DE FA MÉS TRENTA ANYS
PER LA CULTURA SITGETANA
PUBLICANT LLIBRES I FENT CONFERÈNCIES I EXPOSICIONS
SOBRE TEMES LOCALS

SI VOLS AJUDAR-LO, FES-TE'N SOCI